

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАКУСИЛОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 614.253.5 : 005. 336.5 – 043.61 – 043.83 : 377 (043.3/.5)

**ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
ДЯЧЕНКО Марія Дмитрівна,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя,
професор кафедри теорії та практики перекладу.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ІСАЄВА Оксана Степанівна,
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького,
доцент кафедри латинської та іноземних мов;

кандидат педагогічних наук, доцент,
БАБАЛІЧ Вікторія Анатоліївна,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри теорії та методики
олімпійського і професійного спорту.

Захист дисертації відбудеться «08» червня 2018 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.04 в Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «07» травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. І. Облес

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах ринкової економіки, з урахуванням впливу екологічних чинників та негативних наслідків окремих галузей промислового виробництва на здоров'я людини, зростають вимоги до якості підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема фахівців з медсестринства, від професіоналізму яких безпосередньо залежить майбутнє здорової нації, що є запорукою міцного суспільства й успішного розвитку держави. Але наразі доводиться констатувати, що чинним законодавством України про охорону здоров'я та нормативно-правовими актами, які визначають діяльність закладів охорони здоров'я, передбачено вужчі професійні функції та посадові обов'язки медичної сестри, ніж ті, що встановлено у світовій практиці сестринської справи.

Професія медичної сестри вимагає від її носіїв високого рівня професійної надійності в наданні необхідної медичної допомоги хворому. Медична сестра – не просто професія, це – покликання душі, здатної щиро співчувати людському болю та стражданню; вищий прояв толерантності й гуманізму, готовності до участі у зціленні та збереженні здоров'я й забезпеченні активного довголіття пацієнтів.

У процесі реформування української медичної галузі в межах євроінтеграції висуваються нові вимоги до сучасних фахівців з медсестринства, відтак загострюється необхідність підвищення ефективності підготовки майбутніх медичних сестер, на що звертається особлива увага в нормативних документах щодо медичної освіти в Україні.

У статті 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1993 р., зі змінами згідно з Законами: № 121-VI від 12.02.2008 р., № 76-VIII від 28.12.2014 р., № 326-VIII від 09.04.2015 р., № 928-VIII від 25.12.2015 р. тощо) основними принципами охорони здоров'я визначено: гуманістичну спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими, індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найуразливіших верств населення. У «Концепції розвитку вищої медичної освіти» (2008 р.) підкреслюється, що розвиток національної системи охорони здоров'я потребує нового покоління висококваліфікованих медичних працівників.

Це зумовлює необхідність пошуку нових шляхів формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки, що є особливо актуальним в контексті реформування медичної галузі України. Підготовка майбутніх конкурентоспроможних медичних сестер має бути спрямована на формування у них не лише основ професіоналізму, а й готовності до участі у зціленні та збереженні здоров'я й забезпеченні активного довголіття пацієнтів. Професіоналізм медичних сестер в епоху технологізації їхньої повсякденної практичної діяльності набуває нового сенсу та перспектив, водночас залишаючись важливим моральним чинником професійної співпраці з лікарем та взаєморозуміння з колегами й пацієнтами.

Актуальність теми дослідження посилюється необхідністю розробки й наукового обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування основ

професіоналізму майбутніх медичних сестер та експериментальної перевірки ефективності їхнього забезпечення, а також наявністю суперечностей:

– між суспільним очікуванням на висококваліфікованих, толерантних медичних сестер і відсутністю розроблених педагогічних технологій формування професіоналізму майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство»;

– між усвідомленістю майбутніми медичними сестрами необхідності професійного самовдосконалення та недостатньою розробленістю педагогічних механізмів щодо стимулювання й науково-методичного супроводу цього процесу;

– між необхідністю точної, об'єктивної, валідної оцінки рівня професіоналізму медичної сестри та відсутністю якісних діагностичних інструментів його вимірювання.

Концептуальні ідеї формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки ґрунтуються на: положеннях Конституції України (1996 р.), Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), Закону України «Про освіту» (2017 р.), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (2010 р.), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2012 р.), Постанови Кабінету Міністрів України № 14 від 10.01.2002 р. «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки», «Типового положення про університетську клініку вищого навчального закладу (закладу післядипломної освіти)» (2015 р.); на: принципі гуманізації професійної підготовки фахівця (І. Бех, О. Пехота, Е. Помиткін, А. Сущенко та ін.); основних положеннях соціально-філософської парадигми вищої освіти XXI ст. (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); концептуальних позиціях теоретико-методичних засад професійної освіти (О. Антонова, А. Маркова, Н. Ничкало, С. Сисоева, Л. Сущенко, Т. Сущенко та ін.); наукових розвідках щодо особливостей вищої медичної освіти вітчизняних (В. Аверін, М. Банчук, О. Волосовець, Л. Дудікова, С. Тихолаз, І. Фещенко, Я. Цехмістер та ін.) і зарубіжних (Е. Бріджес, Р. Кеннон, Дж. Керр, К. Морріс, Б. Спорн, Л. Шмідт та ін.) учених; дослідженнях щодо різних аспектів фахової підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема медичних сестер (В. Аверін, А. Агаркова, В. Бабаліч, І. Борискова, О. Ісаєва, Ю. Колісник-Гуменюк, Н. Кудрява, О. Кузьміна, О. Солодовник, З. Шарлович, М. Шегедин та ін.).

Але попри наукову розробленість різних аспектів фахової підготовки майбутніх медичних сестер, проблема формування у них професіоналізму потребує додаткової уваги дослідників, що разом з наявністю невирішених суперечностей зумовило вибір теми дисертації: «Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Розвиток творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему дисертації затверджено вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 9 від 29.06.2016 р.), узгоджено в Міжвідомчій раді

з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 6 від 27.09.2016 р.).

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в обґрунтуванні й експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов, моделі та науково-методичного забезпечення процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Для реалізації мети поставлено такі *завдання*:

- розкрити історико-теоретичні засади формування професіоналізму майбутніх медичних сестер;

- висвітлити наукові погляди на сутність і зміст поняття «професіоналізм майбутньої медичної сестри»;

- окреслити вітчизняний і зарубіжний досвід медсестринської освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні;

- визначити критерії сформованості структурних компонентів професіоналізму майбутніх медичних сестер;

- обґрунтувати організаційно-педагогічні умови процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки;

- розробити науково-методичне забезпечення та модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірити їхню ефективність.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер у медичних коледжах України.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження: формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки буде результативнішим за таких організаційно-педагогічних умов: модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами; оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; активізація формування практичних умінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження, вирішення поставлених завдань і підтвердження гіпотези використано *методи*:

- *теоретичні* – аналіз філософської, медичної та психолого-педагогічної літератури з проблем професійної підготовки майбутніх медичних працівників; порівняння теоретичних та емпіричних даних; теоретичне моделювання – для розробки моделі формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки;

- *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування) – з метою встановлення рівня сформованості компонентів професіоналізму в майбутніх медичних сестер; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності організаційно-

педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки;

– *методи математичної статистики* (критерій Пірсона та критерій Колмогорова-Смирнова) – для перевірки достовірності й ефективності результатів педагогічного експерименту та підтвердження гіпотези дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено в Медичному коледжі Запорізького державного медичного університету та КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж». Окремі формувальні заходи, розроблені автором дисертації, впроваджувалися в освітній процес Київського медичного коледжу №3, Шепетівського медичного училища, Одеського обласного базового медичного училища. Експериментальною роботою було охоплено 274 студенти (136 осіб – в експериментальній групі та 138 осіб – у контрольній) спеціальності 223 «Медсестринство» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» (до 29 квітня 2015 р. – спеціальності «Сестринська справа» галузі знань «Медицина») та 47 викладачів медичних коледжів. Сутністю експерименту стала спеціальна організація навчально-виховного процесу в медичному закладі освіти відповідно до розроблених організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

– обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професіоналізму майбутніх медичних сестер: 1) модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами; 2) оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; 3) вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; 4) активізація формування практичних умінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності; розроблено науково-методичне забезпечення та модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено їхню ефективність на мотиваційно-адаптаційному, освітньо-формуальному, організаційно-діяльнісному, професійно спрямованому етапах їх реалізації;

уточнено:

– понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема дефініцію професіоналізму майбутніх медичних сестер – як інтегративну ознаку, що поєднує високий рівень професійної компетентності й техніки проведення медсестринських процедур та маніпуляцій; культуру спілкування, відповідальність, надійність, толерантність, емпатійність; здатність орієнтуватися і приймати рішення в екстремальних клінічних ситуаціях.

конкретизовано:

– теоретичні положення щодо сутності, структури, критеріїв, показників і рівнів сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки;

удосконалено:

– методика формування професіоналізму майбутніх медичних сестер під час аудиторної та позааудиторної роботи в медичних коледжах;

– технології формування клінічного мислення та професійного мовлення майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки;

подальшого розвитку набули:

– наукове уявлення про професіоналізм майбутньої медичної сестри;

– методи діагностування сформованості компонентів професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер спецкурсів «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри» й «Основи професіоналізму майбутньої медичної сестри»; практичних семінарів «Майстерність спілкування медсестри» і «Професійна етика та сестринська деонтологія»; конкурсів для майбутніх медичних сестер «Кращий за фахом»; семінарів для викладачів медичного коледжу «Моделювання професійно орієнтованого освітнього середовища в медичному коледжі» та «Педагогічні технології формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер».

Основні положення та результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Медичного коледжу Запорізького державного медичного університету (довідка № 274 від 27.12.2016 р.), КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж» (довідка № 878 від 22.11.2016 р.), ВНЗ «Київський медичний коледж № 3» (довідка № 162 від 04.11.2016 р.), Шепетівського медичного училища (довідка № 362/в від 12.12.2016 р.), Одеського обласного базового медичного училища (довідка № 512 від 01.11.2016 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях:

– *міжнародних*: «Science without borders-2015» (м. Шеффілд, 2015 р.), «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2016 р.), «Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки» (м. Одеса, 2016 р.), «Челпанівські психолого-педагогічні читання» (м. Київ, 2016 р.), «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (м. Харків, 2016 р.), «Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє» (м. Київ, 2016 р.), «Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології» (м. Львів, 2016 р.), «Vědecký průmysl evropského kontinentu-2016» (м. Прага, 2016 р.), «Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації» (м. Запоріжжя, 2017 р.), «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (м. Харків, 2017 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (м. Одеса, 2017 р.), «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2017 р.);

– *всеукраїнських*: «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (м. Київ, 2016 р.), «Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи» (м. Житомир, 2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 25 публікаціях (з них – 24 одноосібні), в тому числі: 6 статей – у

наукових фахових виданнях України, 5 статей – у зарубіжних виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття – в іншому виданні України, 13 тез доповідей – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного з розділів (всього 348 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації – 317 сторінок, з яких основний текст – 194 сторінки. Робота містить 24 таблиці та 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано на зв'язок її з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методи дослідження; сформульовано гіпотезу дисертаційної роботи; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію, впровадження результатів дослідження, публікації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади формування професіоналізму майбутніх медичних сестер»* – викладено результати аналізу й узагальнення відповідних філософських, психологічних, педагогічних досліджень українських та зарубіжних учених щодо історичних аспектів процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер. Висвітлено вітчизняний і зарубіжний досвід медичної освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх фахівців з медсестринства в Україні, європейських державах, США, Канаді та визначено труднощі й перспективи у вирішенні проблеми формування професіоналізму майбутніх медичних сестер; окреслено світові тенденції розвитку медичної освіти та їхній вплив на досліджуваний феномен.

Зазначено, що наразі в Україні діють Галузеві стандарти, зокрема освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) для трьох рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр), підготовки фахівців галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 223 «Медсестринство», де зазначено, що медична сестра-молодший спеціаліст – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі базової або повної загальної середньої освіти здобув загальнокультурну підготовку, спеціальні знання та вміння, має певний досвід застосування їх для розв'язання типових професійних завдань, передбачених для відповідних посад у галузі охорони здоров'я. В ОКХ відображено соціальне замовлення на підготовку медичних сестер з урахуванням сучасних вимог держави до змісту медичної освіти та очікувань суспільства. Проте в зазначених галузевих стандартах недостатньо уваги приділяється формуванню професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі їхньої фахової підготовки.

Акцентовано на тому, що медичні сестри виконують важку й почесну професійну місію, дотримуючись високих принципів милосердя та добра. Від якості роботи, професіоналізму, морального образу фахівців сестринської справи нерідко залежить перебіг і навіть результат лікування хворого. Сьогодні функції медичної сестри розширюються, що вимагає від неї відповідного рівня теоретичних знань і практичних навичок.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що професіоналізм тлумачиться як: якісна характеристика суб'єкта діяльності, яка відображає високу професійну кваліфікацію та компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок й умінь, що дає можливість здійснювати діяльність з високою продуктивністю, є джерелом потенційного розвитку держави й суспільства (С. Гончаренко); сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень розв'язання складних професійних завдань (В. Радул); інтегральна якість суб'єкта праці, яка характеризує продуктивне виконання професійних завдань, зумовлене високим рівнем професійної самоактуалізації (Е. Зеєр); стан мотиваційної та операційної сфери індивіда, його готовності до професійної діяльності (А. Маркова); якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високий рівень розвитку креативності, професійно важливих й особистісно-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу та ціннісні орієнтації, спрямовані на прогресивний розвиток фахівця (А. Деркач) тощо.

Підкреслено, що справжній професіоналізм завжди поєднується зі стійкою мотиваційною сферою у здійсненні певної діяльності, спрямованої на досягнення в ній унікального, неординарного результату (А. Бодальов). Медсестринство охоплює фізичні, інтелектуальні аспекти життя здорової людини, її психічного та репродуктивного здоров'я (Т. Світлична).

Професіоналізм медичних сестер передбачає спроможність виконувати специфічні професійні завдання обстеження, діагностики, маніпуляційної техніки, призначень лікаря, спостереження і догляду за хворими, що забезпечує результативність медсестринського процесу (З. Шарлович). Медична сестра повинна виступати не простим виконавцем волі лікаря, а його партнером у професійній діяльності (М. Шегедин).

Запропоновано під *професіоналізмом майбутніх медичних сестер* розуміти інтегративну ознаку, що поєднує високий рівень професійної компетентності й техніки проведення медсестринських процедур та маніпуляцій; культуру спілкування, відповідальність, надійність, толерантність, емпатійність; здатність орієнтуватися і приймати рішення в екстремальних клінічних ситуаціях.

Визначено структурні компоненти професіоналізму майбутньої медичної сестри: 1) мотиваційно-ціннісний (критерії сформованості професіоналізму медичної сестри: самомотивація професійно орієнтованої навчальної діяльності; сформованість внутрішніх мотивів досягнення успіху в майбутній медсестринській діяльності; наявність системи життєвих і професійних цінностей медичного працівника); 2) когнітивно-професійний (критерії сформованості компонентів професіоналізму медичної сестри: сформована система теоретичних та технологічних знань з медсестринства; знання методів лікування та ролі медичної сестри у проведенні їх; готовність до оптимального застосування професійних знань і вмінь у стандартних та непередбачуваних клінічних ситуаціях); 3) операційно-діяльнісний (критерії сформованості компонентів професіоналізму медичної сестри: володіння технікою медсестринських маніпуляцій; забезпечення ефективного догляду за хворими та кваліфікованого

спостереження за станом їхнього здоров'я; професійна мобільність і володіння практичними навичками медсестринства в усіх напрямках медицини); 4) результативно-рефлексивний (критерії сформованості компонентів професіоналізму медичної сестри: високий рівень рефлексивності та відповідальності; потреба в саморозвитку й самоактуалізації; здатність до прогнозування результатів своєї діяльності).

У **другому розділі** – *«Організаційно-педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер»* – розроблено модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено її ефективність; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки: модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами; оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; активізація формування практичних умінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності.

Модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки включає чотири етапи (мотиваційно-адаптаційний, освітньо-формувальний, організаційно-діяльнісний, професійно спрямований), організаційно-педагогічні умови та науково-методичне забезпечення досліджуваного процесу (освітні технології, методи й форми навчальної діяльності та позааудиторної роботи), компоненти, критерії, рівні сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер. У моделі окреслено: наукові підходи (компетентнісний, системний, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, акмеологічний) та принципи (гуманізму, міждисциплінарної інтеграції, наочності, індивідуалізації, практичної спрямованості) формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки (рис. 1).

Для забезпечення першої організаційно-педагогічної умови – модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами – було розроблено і проведено для викладачів-клініцистів психолого-педагогічний семінар «Моделювання професійно орієнтованого освітнього середовища в медичному коледжі». Організовано теоретико-практичну підготовку студентів медичного коледжу Запорізького державного медичного університету на базі сучасних лікувальних установ м. Запоріжжя (комунальна установа «Запорізька міська багатопрофільна дитяча лікарня №5»; ТОВ «Клініка Мотор Січ»; Запорізька обласна клінічна лікарня ЗОР; відділкова клінічна лікарня Придніпровської залізниці; комунальна установа «Запорізький обласний клінічний онкологічний диспансер» Запорізької обласної ради; комунальна установа «Запорізька міська дитяча лікарня № 1») та м. Мелітополь (Мелітопольська центральна районна лікарня; КУ «Мелітопольська міська дитяча лікарня» ММР ЗО, КУ «Мелітопольський міський пологовий будинок» ММР ЗО, КУ «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2» ММР ЗО).

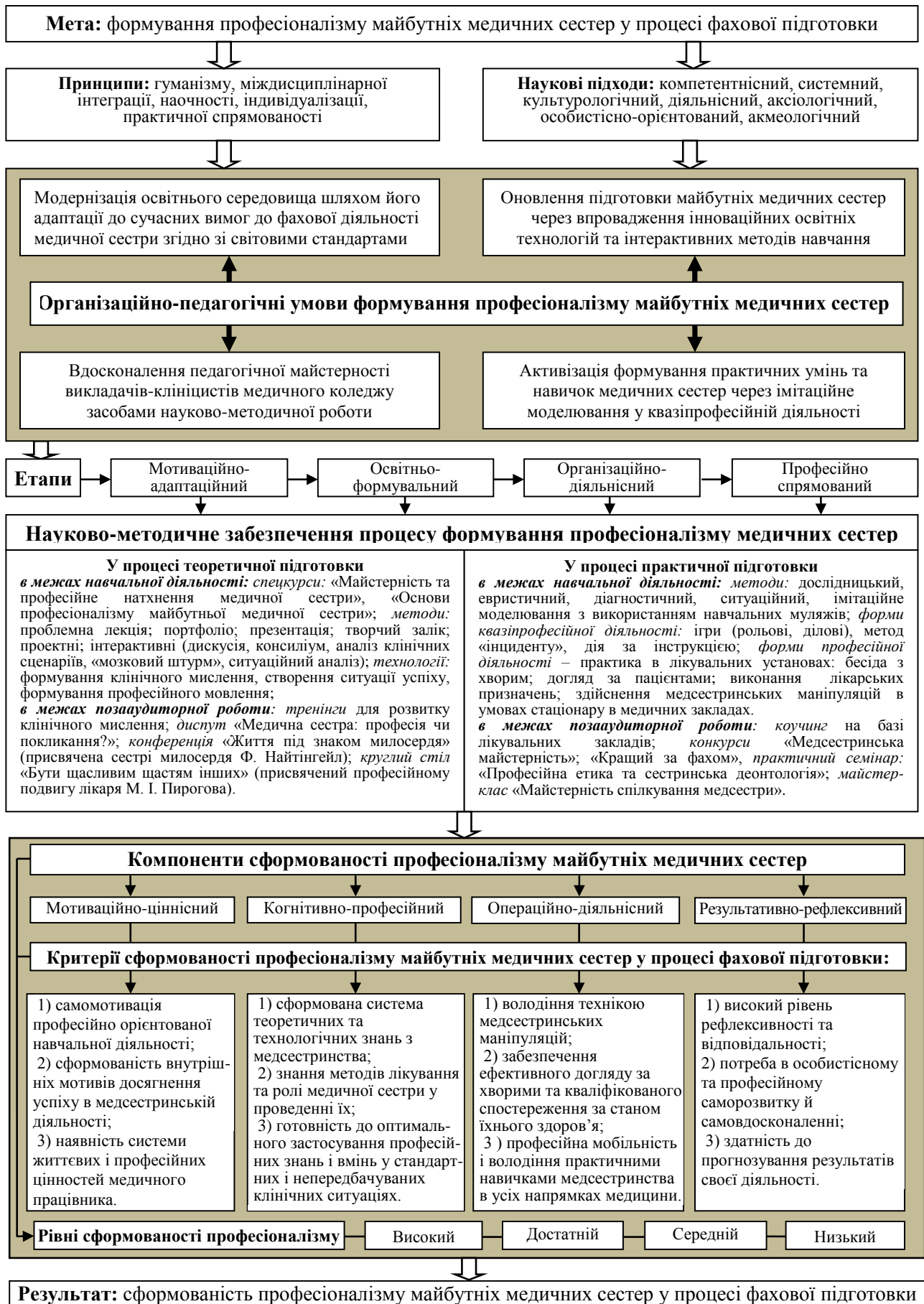

Рис. 1. Модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки

На реалізацію другої організаційно-педагогічної умови – оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання – було спрямовано впровадження спецкурсу «Основи професіоналізму майбутньої медичної сестри» (в освітній процес медичного коледжу Запорізького державного медичного університету та КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж»). Спецкурс розроблено з метою поглиблення змісту дисциплін: «Основи медсестринства», «Громадське здоров'я та громадське медсестринство», «Медсестринська етика та деонтологія»; «Медсестринство в хірургії», «Медсестринство в педіатрії», «Медсестринство в акушерстві», «Медсестринство в офтальмології», «Медсестринство в неврології», «Медсестринство у внутрішній медицині», «Медсестринство в сімейній медицині», «Медсестринство в інфектології», «Медсестринство в онкології», «Медсестринство в гінекології», «Медсестринство в оториноларингології», «Медсестринство у психіатрії та наркології». У межах спецкурсу було передбачено: проведення лекцій-дискусій, лекцій-конференцій, аналізу професійних ситуацій та клінічних сценаріїв, презентацій медичних новацій, ділових та рольових ігор, тренінгів, психолого-педагогічних вправ; проектування індивідуальних ліній і стратегій розвитку професіоналізму майбутніх медичних сестер; створення індивідуальних портфоліо; використання технології формування клінічного мислення й технології формування професійного мовлення медичної сестри тощо.

З метою виконання третьої організаційно-педагогічної умови – вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи – було проведено низку занять науково-методичного семінару «Педагогічні технології формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер» (зокрема, «Особливості впровадження у навчальний процес медичного коледжу нових педагогічних технологій, активних форм і методів навчання», «Попереднє проектування навчально-виховного процесу за допомогою педагогічної технології» тощо); щомісячні майстер-класи, методичні наради; відкриті лекційні, семінарські та практичні заняття; розроблено методичні рекомендації щодо впровадження в освітній процес медичного коледжу інтерактивних форм і засобів формування у майбутніх медичних сестер клінічного мислення та культури професійного спілкування, що суттєво вплинуло на підвищення якості й ефективності їхньої фахової підготовки.

Для реалізації четвертої організаційно-педагогічної умови було розроблено спецкурс «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри», призначений для навчання майбутніх медичних сестер у 5 семестрі – як база для поглиблення знань з дисципліни «Основи медсестринства», для розширення професійного світогляду, закріплення практичних навичок майбутніх фахівців медичних сестер та профілактики професійного вигорання. Програма спецкурсу включає чотири змістових модулі: «Професіоналізм медичної сестри», «Медсестринська професійна майстерність», «Майстерність у медсестринстві: проєкція на професійну конкурентоспроможність», «Професійне натхнення – запорука ефективної фахової діяльності медичної сестри».

Підкреслено, що сучасні вимоги до професійних функцій та соціальної ролі фахівців спеціальності «Медсестринство» зумовлюють необхідність модернізації освітнього середовища підготовки майбутніх конкурентоспроможних медичних сестер, що передбачає створення інноваційних систем професійного становлення з урахуванням передбачених змін і наслідків їхнього впливу на професійну діяльність. Доведено, що в умовах модернізованого професійно орієнтованого освітнього середовища, яке створюється за допомогою навчальної та виробничої практики в лікувальних закладах, активізуються чинники, що сприяють формуванню професіоналізму майбутніх медичних сестер.

Вказано на недоліки в науково-методичній роботі щодо вдосконалення педагогічної майстерності викладачів медичного коледжу, зокрема на відсутність педагогічної освіти у викладачів-клініцистів та несистематичність і негрунтовність їхньої курсової перепідготовки як педагогічних працівників. Зауважено, що при цьому викладачі медичних коледжів регулярно підвищують свою кваліфікацію лікаря в Запорізькому державному медичному університеті та Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика; у КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради (за програмою «Інноваційні технології у вищій медичній освіті. Основи медсестринства та загальний догляд за хворими») тощо.

У **третьому розділі** – *«Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер»* – висвітлено план та особливості організації педагогічного експерименту з формування професіоналізму майбутніх медичних сестер; здійснено порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів педагогічного експерименту щодо ефективності запропонованої моделі, визначених організаційно-педагогічних умов і науково-методичного забезпечення процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки.

Педагогічний експеримент проводився на базі Медичного коледжу Запорізького державного медичного університету та КВНЗ «Мелітопольський медичний коледж». Дослідно-експериментальна робота тривала впродовж 2014–2017 рр. На різних етапах педагогічного експерименту брали участь 274 студенти (136 осіб – в експериментальній групі – ЕГ та 138 осіб – у контрольній групі – КГ) галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 223 «Медсестринство» (до 29 квітня 2015 р. – галузі знань 1201 «Медицина» спеціальності 6.120101 «Сестринська справа») та 47 викладачів медичних коледжів. Сутністю експерименту стала спеціальна організація навчального процесу відповідно до розроблених організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх медичних сестер.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту з метою з'ясування міри знань про професіоналізм було проведено тестування за методикою І. Сеніна, модифікованою Ж. Рагріною, адаптованою нами – для визначення життєвих цінностей медичної сестри. Для з'ясування рівня сформованості компонентів професіоналізму майбутніх медичних сестер було проведено тренінги за такими

напрямами: 1) розвиток клінічного і творчого мислення (вправи «Клінічні ситуації», «Асоціації», «Причини й наслідки»); 2) командна творчість (студентські проекти, презентації, дискусії, консультації); 3) креативне вирішення проблем (вправи «Позитивні прогнози», «Зцілюємо емпатійним ставленням»); 4) творчі складники професіоналізму медичної сестри (вправи «Діалог», «Прийми правильне рішення»). Основним засобом оцінювання сформованості компонентів професіоналізму було встановлення рівня успішності засвоєння студентами змісту професійно орієнтованих дисциплін.

Для вимірювання показників мотиваційно-ціннісного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер проведено діагностику мотивації професійної діяльності (методика К. Замфір у модифікації А. Реана) та мотивації успіху й уникнення невдач (методика Т. Елерса). На формування цього компонента було спрямовано тренінги з розвитку професійного мовлення; диспут «Медична сестра: професія чи покликання?»; конференція «Життя під знаком милосердя» (присвячена сестрі милосердя Ф. Найтінгейл); круглий стіл «Бути щасливим щастям інших» (присвячений професійному подвигу лікаря М. І. Пирогова).

З метою вимірювання показників когнітивно-професійного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер застосовано опитувальник на визначення типів мислення і рівня креативності (методика Дж. Брунера у модифікації Г. Резапкіної, адаптований нами) та проведено діагностику реалізації потреб у саморозвитку (методика Є. Рогова). На формування когнітивно-професійного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер було спрямовано впровадження: спецкурсу «Основи професіоналізму майбутньої медичної сестри»; інноваційних освітніх технологій (формування клінічного мислення, створення ситуації успіху, професійного мовлення медичної сестри); інтерактивних, ситуаційних, дослідницьких, евристичних, діагностичних, проектних методів навчання; методу клінічних сценаріїв тощо.

Для вимірювання показників операційно-діяльнісного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер проведено діагностику стратегії в конфліктній ситуації (методика К. Томаса), тест на виявлення рівня комунікабельності медичної сестри (методика Л. Світич, модифікована нами), тест «Оцінка комунікативних і організаторських здібностей» (методика Б. Федоришина). На формування операційно-діяльнісного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер було спрямовано впровадження: спецкурсу «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри»; імітаційне моделювання під час практичних занять з використанням навчальних муляжів; квазіпрофесійну діяльність; догляд за пацієнтами та виконання медсестринських процедур і маніпуляцій в умовах стаціонару в медичних лікувальних закладах; коучинг на базі лікувальних закладів; практичні семінари: «Майстерність спілкування медсестри», «Професійна етика та сестринська деонтологія» тощо. Було враховано результати конкурсу медсестринського професіоналізму серед студентів випускних груп спеціальності «Медсестринство» (з медсестринства в терапії та основ медсестринства) «Кращий за фахом» – щодо оцінки практичних навичок майбутніх медичних сестер.

Вимірювання показників результативно-рефлексивного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер здійснювалося за методикою діагностики рефлексивності особистості (автор: А. Карпов) та за методикою Л. Столяренко (адаптованою нами) самооцінки майбутніх медичних працівників. На формування результативно-рефлексивного компонента професіоналізму майбутніх медичних сестер було спрямовано проведення щорічних конкурсів медсестринської майстерності; заповнення майбутніми медичними сестрами щоденника особистісного та професійного зростання; диспути, дискусії, консиліуми, майстер-класи.

Встановлено позитивну динаміку при визначенні рівнів сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер внаслідок упровадження формувальних заходів у процесі педагогічного експерименту (табл. 1).

Таблиця 1

Результати сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер

Рівні	Етапи педагогічного експерименту			
	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	47 ос. (34,5%)	48 ос. (38,8%)	6 ос. (4,4%)	13 ос. (9,4%)
Середній	62 ос. (45,6%)	63 ос. (45,7%)	40 ос. (29,4%)	66 ос. (47,8%)
Достатній	19 ос. (14,0%)	18 ос. (13,0%)	63 ос. (46,3%)	43 ос. (31,2%)
Високий	8 ос. (5,9%)	9 ос. (6,5%)	27 ос. (19,9%)	16 ос. (11,6%)
Всього	136 ос. (100,0%)	138 ос. (100,0%)	136 ос. (100,0%)	138 ос. (100,0%)

Таким чином, застосування діагностичного комплексу підтвердило, що в результаті педагогічного експерименту відбулися кількісні зміни показників, які відобразили значущі якісні перетворення у свідомості й поведінці майбутніх медичних сестер, що засвідчило суттєву позитивну динаміку сформованості у них професіоналізму та готовності до професійної діяльності в галузі медицини. Статистичним підтвердженням цього стали кількісні показники експериментальних груп: з 5,9% – до 19,9% зросла кількість майбутніх медичних сестер з високим рівнем сформованості професіоналізму (приріст склав 14,0%); на 32,3% (з 14% – до 46,3%) збільшився індекс достатнього рівня сформованості професіоналізму майбутніх викладачів; на 30,1% (з 34,5% – до 4,4%) зменшилася кількість студентів з низьким рівнем сформованості професіоналізму. Темпи зміни відповідних показників у контрольних групах – значно нижчі, що свідчить про ефективність формувальних заходів.

Отже, мети дослідження досягнуто, а виконані завдання та результати педагогічного експерименту підтвердили правомірність висунутої гіпотези й дають підстави для формулювання загальних висновків.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито історико-теоретичні засади формування професіоналізму майбутніх медичних сестер. Зазначено, що основи професіоналізму медичних сестер формувалися впродовж століть під впливом культур, суспільно-політичних

та економічних трансформацій, особливостей періодів історичного розвитку країн. Окреслено професійний подвиг сестри милосердя Ф. Найтінгейл, яка врятувала десятки тисяч хворих і вперше у світовій практиці організувала школу медичних сестер. Підкреслено, що від професіоналізму майбутніх медичних сестер залежить перебіг і навіть результат лікування хворого.

2. Висвітлено наукові погляди на сутність і зміст поняття «професіоналізм майбутньої медичної сестри» в контексті сучасних досліджень з педагогіки та медицини. Зазначено, що професіоналізм тлумачиться як інтегральна якість, яка складається з діяльнісного та особистісного аспектів, як стан мотиваційної та операційної сфери індивіда, його готовності до професійної діяльності. Наголошено на ролі мотивації особистості майбутньої медичної сестри в процесі формування її професіоналізму.

Запропоновано під професіоналізмом медичної сестри розуміти інтегративну ознаку, що поєднує високий рівень професійної компетентності й техніки проведення медсестринських процедур та маніпуляцій; культуру спілкування, відповідальність, надійність, толерантність, емпатійність; здатність орієнтуватися і приймати рішення в екстремальних клінічних ситуаціях.

3. Окреслено вітчизняний і зарубіжний досвід медсестринської освіти й сучасний стан професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні, європейських державах, США, Канаді та визначено перспективи у вирішенні проблеми формування професіоналізму майбутніх медичних сестер. Вказано на те, що, не зважаючи на розробку науково-теоретичної бази професійної освіти майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство», в галузевих стандартах ще недостатньо уваги приділяється формуванню професіоналізму майбутніх медичних сестер. Сьогодні професійні функції медичних сестер розширюються, що вимагає нових підходів до їхньої фахової підготовки.

4. Визначено критерії сформованості компонентів професіоналізму медичної сестри: 1) мотиваційно-ціннісного (самотивація професійно орієнтованої навчальної діяльності; сформованість внутрішніх мотивів досягнення успіху в майбутній медсестринській діяльності; наявність системи життєвих і професійних цінностей медичного працівника); 2) когнітивно-професійного (сформована система теоретичних та технологічних знань з медсестринства; знання методів лікування та ролі медичної сестри у проведенні їх; готовність до оптимального застосування професійних знань і вмінь у стандартних та непередбачуваних клінічних ситуаціях); 3) операційно-діяльнісного (володіння технікою медсестринських маніпуляцій; забезпечення ефективного догляду за хворими та кваліфікованого спостереження за станом їхнього здоров'я; професійна мобільність і володіння практичними навичками медсестринства в усіх напрямках медицини); 4) результативно-рефлексивного (високий рівень рефлексивності та відповідальності; потреба в саморозвитку та самоактуалізації; здатність до прогнозування результатів своєї діяльності).

5. Обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови процесу формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки: модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до

сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами; оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; активізація формування практичних умінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності. Встановлено, що забезпечення визначених умов у межах педагогічного експерименту позитивно вплинуло на рівень сформованості професіоналізму майбутніх медичних сестер. Впроваджено в процес професійної підготовки майбутніх медичних сестер: спецкурси «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри» й «Основи професіоналізму майбутньої медичної сестри»; тренінги з розвитку клінічного мислення та професійного мовлення; практичні семінари «Майстерність спілкування медсестри» та «Професійна етика й сестринська деонтологія».

6. Розроблено науково-методичне забезпечення та модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки й експериментально перевірено їхню ефективність. Таким чином, застосування діагностичного комплексу підтвердило, що в результаті педагогічного експерименту відбулися кількісні зміни показників, які відобразили значущі якісні перетворення у свідомості й поведінці майбутніх медичних сестер, що засвідчило суттєву позитивну динаміку сформованості у них професіоналізму та готовності до професійної діяльності в галузі медицини. Статистичним підтвердженням цього стали кількісні показники експериментальних груп: з 5,9% – до 19,9% зросла кількість майбутніх медичних сестер з високим рівнем сформованості професіоналізму (приріст склав 14,0%); на 32,3% (з 14% – до 46,3%) збільшився індекс достатнього рівня сформованості професіоналізму майбутніх викладачів; на 30,1% (з 34,5% – до 4,4%) зменшилася кількість студентів з низьким рівнем сформованості професіоналізму. Темпи зміни відповідних показників у контрольних групах – значно нижчі, що свідчить про ефективність формувальних заходів. Зіставлення результатів ЕГ та КГ за допомогою методів перевірки статистичних гіпотез (Пірсона та Колмогорова-Смирнова) дало змогу встановити суттєві розбіжності між ними на формувальному етапі експерименту, що зумовлено забезпеченням організаційно-педагогічних умов.

Таким чином, отримані результати підтверджують гіпотезу дослідження, проте воно не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Предметом подальших наукових розвідок можуть бути теоретичні та методичні засади педагогічної підготовки викладачів-клініцистів медичних коледжів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Закусилова Т. О. Розвиток медсестринської компетентності студентів медичного коледжу: теорія і практика. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2016. Вип. 49 (102). С. 303–307.
2. Закусилова Т. О. Концептуальні засади формування професіоналізму

особистості майбутньої медичної сестри: компетентнісний підхід. *V Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. Додатковий 3-й том наукових публікацій*. Київ, 2016. С. 188–194.

3. Закусилова Т. О. Формування особистості студента-медика у процесі викладання спецкурсу «Майстерність та професійне натхнення медичної сестри». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2016. Вип. 51(104). С. 454–459.

4. Закусилова Т. О. Теоретичні засади формування у майбутніх медичних сестер професійної культури як складника професіоналізму. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2016. № 3. С. 63–69.

5. Закусилова Т. О. Шляхи вдосконалення педагогічної майстерності викладачів медичного коледжу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2016. Вип. 50 (103). С. 112–116.

6. Закусилова Т. О. Динаміка сформованості основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2017. Вип. 53 (106). С. 139–144.

Статті в міжнародних та наукометричних виданнях

7. Закусилова Т. О. Особливості підготовки майбутніх фахівців сестринської справи до професійної діяльності: технологічна складова. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (20). С. 101–104.

8. Закусилова Т. О. Технологія формування клінічного мислення студентів медичного коледжу спеціальності «Сестринська справа». *Молодий вчений*. 2015. № 10 (25). С. 141–144.

9. Закусилова Т. О. Актуалізація професійних цінностей у контексті формування професіоналізму майбутніх медичних сестер. *ScienceRise: Pedagogical Education Volume*. 2016. № 12 (8). С. 48–51.

10. Закусилова Т. О. Педагогічні технології у професійній підготовці майбутніх медичних сестер: теоретичний аспект. *Науковий огляд*. Київ, 2016. Т. 6. № 27. С. 32–39.

11. Закусилова Т. О. Педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34). С. 407–410.

Стаття в іншому виданні

12. Закусилова Т. О. Формування фахових умінь та навичок у контексті професійної компетентності майбутніх медичних сестер: теоретичний аспект. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*. Львів, 2016. № 8. С. 32–36.

Матеріали конференцій та тези доповідей

13. Закусилова Т. О. Компетентнісний підхід – запорука підвищення якості підготовки бакалаврів медсестринства. *Science without borders-2015: materials of XI International research and practice conference (March 30 – April 7, 2015)*. Sheffield, 2015. P. 64–65.

14. Закусилова Т. О. Формування мовленнєвої культури майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки. *Наука і вища освіта: матеріали Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених* (Запоріжжя, 15 квітня 2016 р.). Запоріжжя: КПУ, 2016. С. 258–259.

15. Закусилова Т. О. Розвиток деонтологічної культури майбутніх медичних працівників: комунікативний аспект. *Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 17–18 червня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 72–76.

16. Закусилова Т. О. Технологія проектування професійно орієнтованого освітнього середовища у фаховій підготовці майбутніх медичних сестер. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали сьомої всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (Київ, 8–9 липня 2016 р.). Київ, 2016. С. 25–29.

17. Закусилова Т. О. Технологічний підхід до професійної підготовки майбутніх медичних сестер. *Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 22–23 липня 2016 р.). Харків, 2016. С. 37–40.

18. Закусилова Т. О. Сутність і особливості педагогічних технологій у контексті освітніх інновацій. *Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 7–8 жовтня 2016 р.). Київ, 2016. С. 60–62.

19. Закусилова Т. О. Технологічний аспект формування комунікативної культури майбутніх медичних сестер у процесі професійної підготовки. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю* (Житомир, 20–21 жовтня 2016 р.). Житомир, 2016. С. 47–52.

20. Закусилова Т. О. Розвиток особистості майбутньої медичної сестри в контексті формування засад професіоналізму. *Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології: матеріали науково-практичної конференції* (м. Львів 25–26 листопада 2016 р.). Львів, 2016. С. 106–108.

21. Закусилова Т. А. Проблема формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер. *Vědecký průmysl evropského kontinentu-2016: materiály XII mezinárodní vědecko-raktická konference* (Praha, 27 listopadu – 05 prosinců 2016). Praha, 2016. S. 26–27.

22. Закусилова Т. О. Проблема формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер. *Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету* (Запоріжжя, 30–31 березня 2017 р.). Запоріжжя, 2017. Т. 2. С. 527–529.

23. Закусилова Т. О. Діагностичний інструментарій оцінювання готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності. *Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти: зб. тез міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 28–29 липня 2017 р.). Харків, 2017. С. 20–24.

24. Закусилова Т. О. Результати впровадження інноваційних методів

навчання в контексті формування професіоналізму майбутніх медичних сестер. *Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 11–12 серпня 2017 р.).* Одеса, 2017. С. 111–114.

25. Закусилова Т. О. Діагностика сформованості компонентів професіоналізму майбутніх медичних сестер. *Наука і вища освіта: матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених (Запоріжжя, 15 листопада 2017 р.).* Запоріжжя: КПУ, 2017. С. 213–214.

АНОТАЦІЯ

Закусилова Т. О. Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2018.

У роботі проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід формування професіоналізму майбутніх медичних сестер; окреслено суперечності, що гальмують цей процес. З'ясовано сутність понять «професіоналізм», «професіоналізм медичної сестри». Розроблено критерії сформованості компонентів професіоналізму медичної сестри: мотиваційно-ціннісного; когнітивно-професійного; операційно-діяльнісного; результативно-рефлексивного. Доведено, що підвищенню ефективності процесу формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки сприяють організаційно-педагогічні умови: модернізація освітнього середовища шляхом його адаптації до сучасних вимог до фахової діяльності медичної сестри згідно зі світовими стандартами; оновлення підготовки майбутніх медичних сестер через впровадження інноваційних освітніх технологій та інтерактивних методів навчання; вдосконалення педагогічної майстерності викладачів-клініцистів медичного коледжу засобами науково-методичної роботи; активізація формування практичних умінь та навичок медичних сестер через імітаційне моделювання у квазіпрофесійній діяльності. Розроблено модель формування професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки, яка включає етапи: мотиваційно-адаптаційний, освітньо-формувальний, організаційно-діяльнісний, професійно спрямований.

Ключові слова: інтерактивні методи, компетентність, майбутня медична сестра, організаційно-педагогічні умови, професіоналізм, фахова підготовка.

АННОТАЦИЯ

Закусилова Т. А. Формирование основ профессионализма будущих медицинских сестер в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. –

Классический приватный университет, Запорожье, 2018.

В работе проанализирован отечественный и зарубежный опыт формирования профессионализма будущих медицинских сестер; очерчены противоречия, мешающие этому процессу. Раскрыта сущность понятий «профессионализм», «профессионализм медицинской сестры». Разработаны критерии сформированности компонентов профессионализма медицинской сестры: мотивационно-ценностного; когнитивно-профессионального; операционно-деятельностного; результативно-рефлексивного. Доказано, что повышению эффективности процесса формирования основ профессионализма будущих медицинских сестер в процессе профессиональной подготовки способствуют организационно-педагогические условия: модернизация образовательной среды путем ее адаптации к современным требованиям к профессиональной деятельности медицинской сестры в соответствии с мировыми стандартами; обновление подготовки будущих медицинских сестер путем внедрения инновационных образовательных технологий и интерактивных методов обучения; совершенствование педагогического мастерства преподавателей-клиницистов медицинского колледжа средствами научно-методической работы; активизация формирования практических умений и навыков будущих медицинских сестер путем имитационного моделирования в квазипрофессиональной деятельности. Разработана модель формирования профессионализма будущих медицинских сестер в процессе профессиональной подготовки, включающая этапы: мотивационно-адаптационный, образовательно-формовочный, организационно-деятельностный, профессионально направленный.

Ключевые слова: будущая медсестра, интерактивные методы, компетентность, организационно-педагогические условия, профессионализм, профессиональная подготовка.

SUMMARY

Zakusylova T. O. Formation of the basis of the future nurses' professionalism in the process of the professional training. – On the rights of manuscripts.

Thesis for a candidate degree in pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Classical Private University, Zaporizhzhia, 2018.

The research highlights the conceptual foundations for the formation of the future nurses' professionalism, outlines the role of this profession in the context of the historical development of mankind. The contradictions that slow down the process of training nurses are revealed: between the social expectations of highly skilled, competent, tolerant nurses and the lack of developed pedagogical technologies for the formation of the basis of the future nursing professionals' professionalism; between the future nurses' personal awareness of the necessity of the professional self-improvement, increasing the professional level and the lack of essential measures for the activation of these processes in the pedagogical theory.

The national and foreign experience of medical education and the current state of

the future nursing specialists' professional training in Ukraine, European countries, USA, Canada are analyzed. The problems and perspectives about solving the problem of the forming the future nurses' professionalism are determined. The essential characteristics of the concepts of «professionalism», «nurse's professionalism» are analyzed. The principles and approaches that ensure the integrity of the process of forming the basis of future nurses' professionalism are defined.

The essence and the structural components of the nurse's professionalism clarified. In the research the professional nurse's professionalism is realized as the integrative feature that combines a high level of professional competence and the technique of nursing procedures and manipulations in all areas of medicine, culture of communication, responsibility, reliability, tolerance, empathy; nursing skills; the ability to navigate and make decisions in extreme clinical situations. The criteria for the development of the components of professional nursing skills are developed: motivational-valuable; cognitive-professional operative-activity; effectively reflexive.

It is proved that certain organizational and pedagogical conditions promote the increase the effectiveness of the process of forming the basis of the future nurses' professionalism during the professional training. Among them are: modernization of the educational environment by its adaptation to the modern requirements for the professional activity of a nurse according to world standards; creation of professionally oriented educational environment by adapting it to the specifics of the nurse's professional activity; improvement the pedagogical skills of the clinical teachers of medical college by means of scientific and methodical work; activation the process of forming nurses' practical skills through the simulation in quasi-professional activity.

Key words: interactive methods, competence, future medical nurse, organizational and pedagogical conditions, professionalism, professional training.

ЗАКУСИЛОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 02.05.2018.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк різнографний. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 150 пр. Зам. № 17-18А.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.